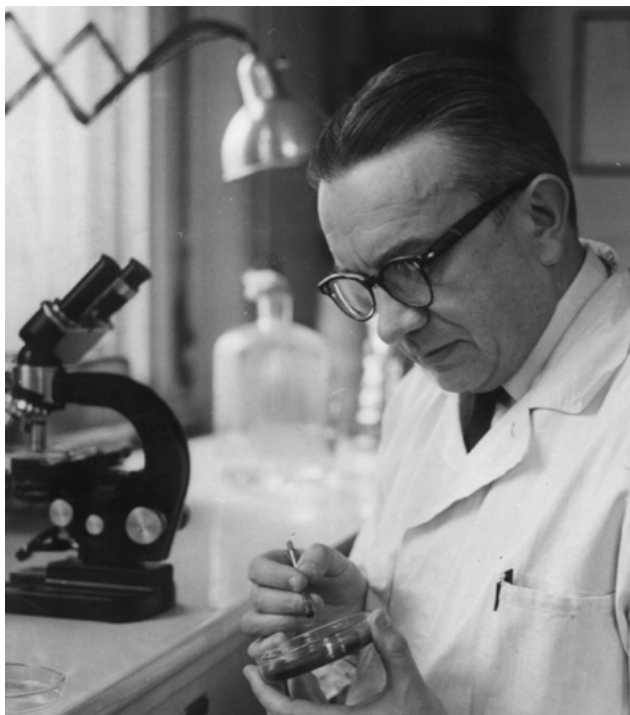

Udělení Řádu T. G. Masaryka I. třídy in memoriam prof. MUDr. Karel Raška, DrSc. (17. 11. 1909–21. 11. 1987)

28. 10. 2021 – Udělení Řádu T. G. Masaryka I. třídy in memoriam lékaři-epidemiologovi, zakladateli moderní československé epidemiologie prof. MUDr. Karlu Raškovi, DrSc., za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva.

Výbor Společnosti pro epidemiologii a mikrobiologii (SEM) ČLS JEP v čele se svou bývalou předsedkyní MUDr. Pavlou Křížovou, CSc., usiloval dlouhodobě o udělení státního vyznamenání prof. Raškovi. Návrh na udělení státního vyznamenání jménem výboru SEM ČLS JEP byl poslán prezidentovi republiky V. Klausovi v roce 2008, opakovaně prezidentovi M. Zemanovi v letech 2013, 2017, 2018, 2021. V letošním roce bylo předloženo návrhu iniciováno poslaneckým klubem Piráti.

Prof. MUDr. Karel Raška, DrSc., patří bezpochyby mezi nejvýznamnější představitele světového lékařství dvacátého století. Ve světě je znám především jako autor programu vymýcení pravých neštovic. Karel Raška se narodil v 17. listopadu 1909 v učitelské rodině ve Strašíně u Sušice. V Sušici také maturoval a odtud se vypravil do Prahy studovat Lékařskou fakultu Karlovy univerzity. Svou vědeckou dráhu začínal jako asistent v Ústavu patologické anatomie u prof. Šikla. Již v této době se formovalo jeho přesvědčení, které později uplatňoval

v celé své profesní kariéře, že v problematice infekčních nemocí je nutné přistupovat k řešení komplexně, tj. společným úsilím všech zdravotnických profesí od kliniků, přes mikrobiology, epidemiology až k veterinářům a dalším odborníkům.

Za druhé světové války byl aktivním účastníkem odboje. Na jejím konci vedl Českou pomocnou akci v Terezíně, která zlikvidovala jednu z největších epidemií skvrnitého tyfu v Evropě a zachránila tisíce životů vězňů v Malé pevnosti a Terezínském ghettu.

V roce 1949, kdy byl Státní zdravotní ústav (SZÚ) reorganizován do pěti odborů, se stal prof. Raška vedoucím jeho třetího odboru pro mikrobiologii a epidemiologii a od r. 1953 byl jmenován ředitelem samostatného Ústavu epidemiologie a mikrobiologie v Praze, předchůdce dnešního Centra epidemiologie a mikrobiologie SZÚ. Před působením ve Světové zdravotnické organizaci (WHO) prof. Raška významným způsobem ovlivnil v Československu rozvoj epidemiologie a mikrobiologie v boji s infekčními nemocemi. Mezi řadou jiných aktivit, vybudoval systém Národních referenčních laboratoří, které stále pracují na národní i mezinárodní úrovni a rozvíjejí metody surveillance infekčních onemocnění, byl předsedou SEM ČLS JEP, kterou založil, a šéfredaktorem jejího odborného časopisu Epidemiologie, mikrobiologie, imunologie.

Vrcholem profesní kariéry se stalo jmenování prof. Rašky do čela Divize infekčních nemocí ve vedení WHO v roce 1963, kde vypracoval novou koncepci programu vymýcení pravých neštovic, vysoce nakažlivého a smrtícího onemocnění, která umožnila úspěšnou eradikaci této nemoci. Za svou účast a práci ve WHO programu vymýcení pravých neštovic byl spolu s dalšími odměněn řádem rozdvojené jehly (Order of Bifurcated Needle).

Druhou zcela zásadní zásluhou profesora Rašky bylo začátkem šedesátých let vypracování metody tzv. epidemiologické bdělosti (surveillance), která byla přijata Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1968 jako základní metodický pilíř veřejného zdravotnictví: „Surveillance znamená epidemiologické studium nemoci jako dynamického procesu, včetně ekologie původce nákazy, hostitele, rezervoárů a vektorů nákazy, jakož i studium zevních podmínek prostředí a všech mechanismů, které se uplatňují v procesu šíření nákazy v rozsahu, ve kterém se daná nákaza vyskytuje.“

V roce 1970 byl prof. Raška normalizačním režimem odvolán z WHO, poté byl násilně penzionován v roce 1972 a nebylo mu dovoleno účastnit se oficiálního vyhlášení celosvětového vymýcení pravých neštovic v roce 1980.

Velkého ocenění se prof. Raškovi dostalo 8. 11. 1984, kdy byl vyznamenán Jennerovou medailí (Edward Jenner Medal), kterou mu udělila Royal Society of Medicine v Londýně. Tato medaile je celosvětově nejprestižnějším oceněním za boj s epidemickými nemocemi. Ocenění je udělováno od roku 1896 jedincům, kteří vykonali významnou práci v epidemiologickém výzkumu. Dosud bylo předáno pouze 19 osobnostem a ze zemí střední a východní Evropy bylo uděleno pouze prof. Raškovi.

Prof. Karel Raška zemřel ve svých 78 letech, 21. listopadu 1987.

Společnost pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP a všichni Raškovi pokračovatelé se snaží v novodobé historii alespoň trochu napravit křivdy, kterých se prof. Raškovi dostalo v sedmdesátých letech. V Centru epidemiologie a mikrobiologie SZÚ byla v roce 1995 odhalena pamětní deska, připomínající práci prof. Rašky zde v letech 1939–1972.

V roce 2009 bylo připomenuto 100 let od narození prof. Rašky sympoziem „Surveillance a budoucnost epidemiologie“, které organizovaly 1. LF UK, SEM ČLS JEP ve spolupráci se SZÚ a 3. LF UK v Praze. V roce 2010, kdy svět vzpomínal 30. výročí vymýcení neštovic, uspořádala pražská kancelář WHO odbornou konferenci, výstavu „Smrt neštovic“ a tiskovou konferenci. Ve stejném roce byla na rodném domě prof. Rašky ve Strašíně ve spolupráci SEM ČLS JEP, kanceláře WHO v ČR, Ministerstva zdravotnictví a obce Strašín, odhalena pamětní deska. V letech 2008–2019 udělila SEM ČLS JEP Cenu profesora Karly Rašky svým členům za nejlepší odbornou publikaci v předchozím roce. V roce 2017 byl 6. Kongres klinické mikrobiologie, infekčních nemocí

Pamětní deska v budově 2 SZÚ, odhalená v r. 1995 u příležitosti oslav 70. výročí založení SZÚ

a epidemiologie dedikován prof. Karlu Raškovi. V roce 2020 byla profesoru Raškovi udělena mimořádná cena NEURON 2020, „in memoriam za činy a výzkumy, které přispěly k celosvětovému vybití viru černých neštovic, a dosud nebyl nikým v naší zemi oceněn“.

Odkaz prof. Karla Rašky je živý, nadčasový a bude pokračovat i v příštích generacích odborníků, kteří se zaměřili na boj s infekčními onemocněními.

*Výbor Společnosti pro epidemiologii a mikrobiologii
ČLS JEP*

Zdroje:

- Křížová P. 110. výročí narození prof. Karla Rašky a 40. výročí vymýcení pravých neštovic. Zprávy CEM (SZÚ, Praha), 2019, 28 (9) 362–363. Dostupné online na: <http://www.szu.cz/publikace/zpravy-epidemiologie-a-mikrobiologie/zpravy-cep-9-zari-2019>
- Smallpox – eradicating an ancient source. Dostupné na: https://www.who.int/about/bugs_drugs_smoke_chapter_1_smallpox.pdf
- Book: The Eradication of Smallpox, World Health Organization, 1979.
- Book: The death of smallpox, WHO Country Office in the Czech Republic, 2010.
- Dokument České televize: Frajer, který vymýtil pravé neštovice. Dostupné online na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11091597618-ceske-zazraky/419235100021001-frajer-ktery-vymytil-prave-nejstovice/>
- Plesník V. Vzpomínky na prof. MUDr. Karla Rašku. Zprávy CEM (SZÚ, Praha) 2009;18(10-11). Dostupné online na: http://www.szu.cz/uploads/documents/CeM/Zpravy_EM/18_2009/10_11_rijen_lis-topad/343_vzpominky.pdf
- Křížová P, Petráš P. Připomenutí profesora Karla Rašky. Epidemiologie Mikrobiologie Imunologie. 2017;66(4):217. Dostupné online na: <https://www.prolekare.cz/casopisy/epidemiologie/2017-4-6/pripomenuti-profesora-karla-rasky-62701>
- Raška K. Epidemiologie. 2. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1954, 611 s.
- Noah ND. Key figure in world smallpox eradication receives Jenner Medal at Royal Society of Medicine. Journal of the Royal Society of Medicine, 1985;78:344. Dostupné online na: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/014107688507800418>
- Hrad. <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-udeli-statni-vyznamenani-16141>
- Hrad. <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/rad-t.-g.-masaryka/fotografie>
- <https://www.nfneuron.cz/person/karel-raska>
- Česká televize, B. Kopecká „Lovci mikrobů“ dokumentární film (16.11.2021 ČT2 21:45, opakování 17.11.2021 ČT2 10:20) <https://www.ceskatelevize.cz/porady/14068809511-lovci-mikrobu/>